

ODPOVEDE PRVOTNEJ KREŠŤANSKEJ CIRKVI NA MATERIÁLNE POTREBY A MATERIALIZMUS

Pavel HANES

Či Boh nevyvolil tých, čo sú podľa sveta chudobní, aby sa stali bohatými vo viere a dedičmi kráľovstva, zaslúbeného tým, čo ho milujú?

Jakub 2:5

0. ÚVOD

V prvom rade si potrebujeme určiť obdobie *prvotnej* cirkvi. Sú to Ježišovi nasledovníci zo Židov z obdobia pred začiatkom Pavlovej pohanskej misie? Je to cirkev z obdobia tvorby novozmluvného kánona? Patrí sem aj obdobie apoštolských otcov? Inú odpoveď by dal HARNACK a inú katolícky teológ. Jednu z možných odpovedí dáva BULTMANNOVA práca *Prvotné kresťanstvo*,¹ v ktorej Bultmann síce analyzuje kresťanstvo ako synkretický jav, ale všetky jeho citáty charakterizujúce prvotné kresťanstvo sú z Novej zmluvy. Napriek výhradám k Bultmannovej teológii použijem jeho odpoveď a obmedzím sa na citáty z Novej zmluvy.

1. ODPOVEĎ NA MATERIÁLNE POTREBY

Zjednodušene by sa dalo povedať, že odpoveďou na materiálne potreby bola diakonia a odpoveďou na materializmus bolo varovanie pred nebezpečenstvom bohatstva - teda čin a slovo. Tieto dve veci - slovo a čin - sú v odpovedi prvotnej cirkvi nerozlučne spojené, hoci treba s THIELICKEM zdôrazniť, že "...špecificky 'kresťanský' prvok v etike sa neobjavuje na úrovni skutkov a v etických programoch... Špecificky kresťanský prvok v etike treba hľadať exkluzívne na úrovni *motivácie*."² Cirkev odpovedala na problém materiálnych potrieb a materializmu formovaním *motívov*, budovaním viery a kresťanskej lásky. Preto sa nemôžeme zaoberať len dejinami činov, ale aj ich interpretáciou v slove.

1.1 KTO JE "CHUDOBNÝ"

Novozmluvné chápanie chudoby bolo založené na Starej zmluve, kde sú pojmy označujúce "chudobných" poväčšine - predovšetkým v žalmoch - spojené s útlakom, poníženosťou a zbožnosťou. Chudobní sú tu *Boží chudobní*, sú utisnutí na Božiu pomoc a nie je to vzbúrený proletariát domáhajúci sa svojich práv. S takýmito chudobnými sa stotožňuje sám Hospodin.³

Na základe tohto starozmluvného chápania aj prvotná cirkev rozlišovala medzi chudobou čisto fyzickou a chudobou, ktorá je spojená predovšetkým so *zbožnosťou a pokorou*. Môžeme to vidieť na Ježišovom vyjadrení *chudobní duchom* (πτωχοὶ τῷ πνεύματι), ktoré je interpretáciou hebrejského עניים. Ďalšie novozmluvné upozornenie na to, že nie každý fyzicky chudobný je predmetom cirkevnej starostlivosti, je charakteristika *vdovy* v 1Tim 5:5 (osamelá, dúfajúca v Boha, horlivo zbožná...)

¹ BULTMANN, R. *Primitive Christianity*, Meridian Books, New York 1956.

² THIELICKE, H. *Theologische Ethik I*, s. 20, 22. Thielicke ďalej hovorí: "To, čo robím, má byť na slávu Pánovu ako cieľ mojej činnosti. Tak, ako ja musím byť naplno prítomný vo svojej činnosti, ak má byť genuinná, tak aj κύριος v nej musí byť skutočne prítomný. Jeho stretávame vo forme hladného, uväzneného, smädného alebo brata bez domova. (Mt 25,35)"

³ Ten, kto sa zľutováva nad chudobným, požičiava Hospodinovi, a on mu odplatí jeho dobrodenie. Pr 19:17

1.2 SPRÁVANIE PRVOTNEJ CIRKVI VOČI CHUDOBNÝM

1.2.1 SVEDECTVÁ O SOCIÁLNYCH POMEROCH

"Prvotné cirkevné zbory boli dobročinné spoločnosti, ktoré sa starali o vdovy a siroty, poskytovali službu cudzincom a naplňovali potreby chudobných."⁴

Klement Rímsky v liste do Korintu:

"Nech silní nepohrdajú slabými a nech slabí preukazujú úctu k silným. Nech bohatý človek naplňa potreby chudobného a nech chudobný človek dobrorečí Bohu za to, že mu dal niekoho, kto môže jeho potreby naplniť."⁵

Polykarp Filipanom:

"Presbyteri nech sú súcitní a milosrdní ku všetkým, nech privádzajú späť tých, čo blúdia, navštevujú nemocných a nech nezanedbávajú vdovu, sirotu alebo chudobného, ale nech vždy poskytujú to, čo sa patrí v očiach Božích aj ľudských. Nech sa vyhýbajú hnevu, prijímaniu osôb, nespravodlivých súdov a lakomstvu."⁶

Aristides, apologista okolo r. 140, napísal rímskemu cisárovi o kresťanoch toto svedectvo:

"Lož sa medzi nimi nevyskytuje. Milujú sa navzájom a od vdôv neodvracajú svoju úctu. Sirotu vyslobodzujú od toho, kto s ňou hrubo zaobchádza. Ten, kto má, dáva tomu, čo nemá, bez chvastania a keď vidia cudzinca, prijímajú ho do svojho domu a tešia sa z neho ako z vlastného brata, pretože sa nenazývajú bratmi podľa tela, ale bratmi podľa ducha a v Bohu. A vždy, keď niekto z ich chudobných odchádza zo sveta, každý z nich podľa svojich možností sa stará o jeho pohreb. A ak sa dopyčujú, že niekto z nich je uväznený alebo prenasledovaný kvôli ich Mesiášovi, všetci sa starostlivo snažia naplniť jeho potreby a ak je to možné, vykúpiť ho na slobodu. A ak je medzi nimi niekto, kto je chudobný a núdzny a nemajú jedla navyše, pôstia sa dva alebo tri dni, aby mohli dať tomu, kto potrebuje, nutný diel potravín."⁷

1.2.2 PODRIADENIE SOCIÁLNEJ POMOCI PRIMÁRNEJ ÚLOHE CIRKVI

Hoci v Starej zmluve fyzická chudoba neznamená automatické výhody,⁸ problémom chudobných sa venuje naozaj veľká pozornosť. To isté je možné povedať aj o Novej zmluve. Lukáš 14:13 zaznamenáva Ježišovu výzvu k službe chromým, krívajúcim a slepým a v liste Galaťanom Pavel priamo odbočuje od témy, keď spomína, že v Jeruzaleme mu pripomínali, aby nezabúdal na chudobných (Gal 2:10). Chudobní sú podľa Ježišových slov šťastní,⁹ pretože ich čaká čosi oveľa lepšie, k čomu bohatí budú mať len veľmi ťažko prístup a Jakub zas bez akéhokoľvek obmedzenia vyhlasuje, že Boh si vyvolil chudobných, aby boli bohatí vo viere (Jak 2:5).

Napriek takémuto významnému vyzdvihnutiu chudobných, nemožno si nevšimnúť, že sociálna pomoc, ktorá im patrí, je v rôznych smeroch sekundárna. Je sekundárna vzhľadom na Ježišovo poslanie kázať (Mk 1:34-38). Je sekundárna vzhľadom na starostlivosť o Ježišovu osobu, keď Judáš kritizuje "stratu" cennej masti (Mt 26:11). Takisto je podriadená kázaniu evanjelia chudobným, keďže chudobní sú predovšetkým objektom zvestovania.¹⁰ Podobný princíp uplatňujú apoštolovia v šiestej kapitole Skutkov, kde sa odmietajú vzdať kázania a modlitieb, ale na sociálne práce oddeľujú diakonov.

Takého hodnotenie musíme vysloviť aj o jave, ktorý sa niekedy nazýva "jeruzalemským komunizmom" (Sk 2:44, 4:32-37). Zmyslom tohoto spoločenstva bola duchovná jednota cirkvi, a nie celoplošné sociálne vyrovnanie, čo je najjasnejšie vidieť z prípadu Ananiáša a jeho ženy Zafiry (Sk 5:4). A hoci sa 2Kor 8:13 hovorí o rovnosti (ἐξ ἰσότητος) nejde o vnútenú odpoveď cirkvi ako celku,

⁴ SCHAFF, P. *History of the Christian Church I.*, s. 499-500.

⁵ KLEMENT RÍMSKY, *Prvý list Korintským*, XXXVIII.

⁶ POLYKARP: *List Filipanom*, kap. 6.

⁷ ARISTIDES *Apológia XV.*

⁸ Ex 23:3 Nebudeš nadfízať chudobnému, keď sa súdi לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ וְדָל

⁹ Blahoslavení chudobní, lebo vaše je kráľovstvo Božie! (Lk 6:20)

¹⁰ Ježiš cituje Iz 61:1, keď hovorí, že je poslaný zvestovať evanjelium chudobným (εὐαγγελίσει εἰς τοὺς πτωχοὺς - לְבַשֵּׁר עֲנִיִּים)

ale o dobrovoľné rozhodnutie každého, kto mal majetok.¹¹ Okrem toho spontánnosť "jeruzalemského komunizmu" neskôr ustúpila organizovanej diakonii, ktorej počiatky zrejme zaznamenávajú Skutky 6:1-5 a charitatívnym iniciatívam, ktorých predstaviteľkou je napr. Tabita v Skutkoch 9:36, alebo dobrovoľná zbierka (ἰλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός 2Kor 9:7) podľa zámožnosti darcov (καθὼς ἠὲ πορεῖτό τις) ako služba (εἰς διακονίαν) chudobným v Judsku.

Od tých, čo sú predmetom diakonskej starostlivosti, sa očakáva, že ju nebudú zneužívať. "Ak niekto nechce pracovať, nech nej" (2Tes 3:10) je dobre známym vyjadrením tejto požiadavky. Takto sa sociálna pomoc zbavuje morálnej otáznosti podpory lenivosti a zneužívania. Diakonia je zásadne nasmerovaná na *slabých* (τῶν ἀσθενούντων Sk 20:35), ktorí pri všetkej snahe pracovať sa nedokážu materiálne zabezpečiť.

1.2.3 CIEĽ MATERIÁLNEJ POMOCI

Zmysel materiálnej pomoci dobre vystihuje biblické slovo "almužna",¹² (ἐλεημοσύνη), ktoré v Novej zmluve označuje charitatívne dávanie. V LXX je prekladom pojmov "milosrdenstvo" (ἔλεος), "spravodlivosť" (δικαιοσύνη) a na jednom mieste "pravda" (ἀλήθεια), čo dobre vystihuje cieľ kresťanskej sociálnej pomoci chudobným. Ide o prejav Božieho milosrdenstva a vyjadrenie spravodlivosti¹³ podľa Božieho zákona, ktorého centrálnou ideou je láska. Chudobný pri takejto pomoci možno naďalej ostáva chudobným, ale vie o Božej starostlivosti v súčasnosti a s nádejou čaká na prichádzajúce Kráľovstvo Božie, o ktorom vie, že mu už patrí. Dá sa teda povedať, že cieľ *materiálnej* pomoci je *zvestný*.

2. ODPOVEĎ NA MATERIALIZMUS

2.1 FILOZOFICKÝ A ETICKÝ (PRAKTICKÝ) MATERIALIZMUS

Najprv niekoľkými slovami opíšem, ktoré prvky materializmu si budem všímať. Materializmus je široký pojem, ale v zásade sa prejavuje buď vo filozofickej forme alebo etickej (praktickej) forme. Filozofický materializmus je možné stručne zhrnúť v tvrdení, že všetko má pôvod v hmote a všetko sa dá vysvetliť procesmi prebiehajúcimi v hmote. Materializmus ako vo svojej etickej podobe tvrdí, že pre človeka (jeho bytie aj šťastie) je najdôležitejšie vlastniť hmotné statky. 1Tim 6:17 vyjadruje tento stav ako "nádej na neisté bohatstvo" (ἠλπικένοι ἐπὶ πλούτου ἀδηλόγητοι). Iná definícia hovorí, že ide o "modlárske vyvýšenie peňazí a materiálnych statkov ako životného cieľa."¹⁴

Tieto dva aspekty materializmu sú často (ale zďaleka nie vždy) spojené. A tak sa stretávame s ľuďmi, ktorí sú svojím svetonázorom presvedčení materialisti, ale zároveň sú to "idealistickí" a obetaví ľudia nachádzajúci naplnenie svojho života v kultúre ľudského ducha, alebo dokonca v pomáhaní iným. Naopak, je tu mnoho takých, ktorí sú filozofickí idealisti, prípadne majú náboženský svetonázor a sú veriaci, ale ich praktický život a etika je určovaná získavaním hmotných statkov.

2.2 MATERIALIZMUS V BIBLICKÝCH DOBÁCH A V SÚČASNOSTI

Ak chceme odpovede prvotnej cirkvi použiť v súčasnosti, je nutné uvedomiť si rozdiel medzi filozofickým materializmom novozmluvnej doby a materializmom súčasným. Kým staroveký filozofický materializmus na základe popretia jestvovania bohov sa sústreďoval na pralátku a v etike na momentálny pôžitok (kyrenaikizmus, epikureizmus), moderný filozofický materializmus sa sústreďuje na medzitým objavené fyzikálne zákony a evolučnú budúcnosť ľudskej spoločnosti. Toto

¹¹ "...viacerí cirkevní otcovia a teológovia, ako napr. Gregor z Nyssy, Bazil Veľký, Ján Zlatoústý, Ambróz, Tomáš Akvinský pripúšťali možnosť spoločného vlastníctva a užívania dohier. Podľa nich by sa bez upadnutia do dedičného hriechu a hriechu vôbec bola realizovala na zemi spoločnosť na spôsob spoločného vlastníctva dohier." (VRAGAŠ, Š. *Základné otázky sociálneho učenia cirkvi*, s. 108.)

¹² "Slovom almužna sa označuje podpora tých, čo sú v núdzi, ktorá prekračuje nárok spravodlivosti, iba ak by sa ten, kto je v núdzi, ocitol v najkritickejšej situácii." (SKOBLÍK, J. *Přehled křesťanské etiky*, s. 234.)

¹³ פֶּיֶר נִתַּן לְאַבְיֹנִים צְדָקָתוֹ עֲמֶדָה לְעַד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכַבֹּד: (Ž 112:9)

¹⁴ SCHLOSSBERG, H. *Idols for Destruction*, s. 88.

dodáva modernému materializmu prvky zákonitosti (namiesto Božieho zákona) a prvky teleológie (namiesto náboženskej nádeje.)

Etický materializmus biblickej doby je vystihnutý v Prvom liste do Korintu 15:32 slovami *φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὐριον γὰρ ἀποθνήσκομεν*, čo je citát z Iz 22:13 - LXX. (Niektoré charakteristické črty moderného etického materializmu uvediem neskôr.)

2.3 CIRKEV O MATERIALIZME

Odpoveď prvotnej cirkvi na materiálne potreby bola celkom zrejmá nielen v slovách, ale aj v činoch. Pokiaľ ide o materializmus, cirkev sa zo začiatku obmedzovala predovšetkým na varovania adresované bohatým a výzvy, aby používali svoj majetok v súlade s kresťanskou láskou. Až neskôr, pod vplyvom gréckeho dualizmu, začali vznikať spoločenstvá, ktoré považovali askézu a s ňou aj chudobu za prostriedok ku kresťanskej dokonalosti. Keďže tieto názory v Novej zmluve nenachádzame, nebudeme sa nimi zaoberať a ostaneme pri slove.

2.3.1 BIBLICKÉ ZÁSADY VLASTNENIA MAJETKU

Podobne ako pri pohľade na chudobných, aj pri bohatých prvotná cirkev stojí na pôde Starej zmluvy. V starozmluvnej agrárnej spoločnosti boli bohatí majitelia pôdy len Hospodinovými *nájomníkmi*, takže jej skutočným majiteľom bol Boh.¹⁵ Keďže išlo o agrárnu spoločnosť, pôda bola hlavným zdrojom bohatstva a ak patrila Hospodinovi, zdrojom bohatstva logicky bol on. Táto zásada dostávala svoje zvláštne vyjadrenie počas jubilejného roka, keď sa pôda mala vrátiť k tej rodine, ktorá ju predala.

Hoci vo vzťahu k Bohu nikto nebol majiteľom pôdy,¹⁶ Stará zmluva chránila to, čo dnes nazývame súkromné vlastníctvo,¹⁷ nielen pred krádežou (ôsme prikázanie¹⁸), ale dokonca aj pred žiadostivosťou (desiate prikázanie¹⁹). Bohatstvo bolo znamením Božieho požehnania (Dt 8:18). Napr. spravodlivý Izrael si nebude musieť požičovať, ale bude požičovať iným (Dt 15:6).

Na pozadí kladného hodnotenia bohatstva ako Božieho požehnania sú hojné aj výroky o márnosti a zvodoch bohatstva. "Lepšie je to málo, čo má spravodlivý, než hojnosť, čo majú mnohí bezbožníci" (Ž 37:16). Dúfať v bohatstvo znamená pád (Pr 11:28) a "ten, kto miluje peniaze, nenasytí sa peňazí" (Kaz 5:10).

V Novej zmluve v súvislosti s majetkom snáď najostrejšie zaznieva varovanie, že *bohatstvo je nebezpečné, pretože si nárokuje lásku človeka*: "Nikto nemôže slúžiť dvom pánom. Buď jedného bude nenávidieť a druhého milovať, alebo k jednému bude lipnúť a druhým pohŕdať. Emôžete slúžiť Bohu i mamone." (Mt 6:24) Bohatý človek má potešenie vo svojom bohatstve, a preto nečaká na potešenie od Boha (Lk 6:24). Slávne je Ježišovo prirovnanie snahy bohatého vojsť do KB k problému ťavy prejsť ihelným uchom.²⁰ V tomto istom duchu znejú príklady bohatého mládenca, bohatého farmára ako aj príbeh boháča a Lazara. CHESTERTON na túto tému napísal: "...človek, ktorý je závislý na luxuse tohto života, je skazený - duchovne skazený, politicky skazený, finančne skazený. Je to jedna vec, ktorú Kristu a všetci kresťanskí svätci opakovali s istým druhom divošskej monotónnosti. Povedali jednoducho, že byť bohatý znamená byť v osobitnom nebezpečenstve morálneho stroskotania."²¹

¹⁵ Moja je zem a vy ste mojimi nájomníkmi (Lev 25:23) je nad celým pozemkovým právom SZ. (HONECKER, M. *Grundriss der Sozialethik*, s. 475.)

¹⁶ Antropocentrizmus materialistického chápania vlastníctva má svoje moderné korene v tvrdení Johna LOCKEA, že "dôvod, prečo ľudia vstupujú do spoločnosti, je ochrana svojho majetku." (LOCKE, J. *The Second Treatise of Civil Government*. časť 222) Odtiaľ sa ochrana súkromného majetku dostala do ústavy USA a potom bola formulovaná vo Francúzskej revolúcii: "Vlastníctvo je posvätné a neodňateľné právo, takže nikomu nemôže byť upreté, okrem prípadov jasnej verejnej nutnosti, zákonne stanovenej a vopred určeného spravodlivého odškodnenia."

¹⁷ Stará zmluva nepozná vlastníctvo ako *posvätné a neodňateľné právo človeka*, ako tvrdí článok 17 z Vyhlásenia ľudských práv vo Francúzskej revolúcii. (HONECKER, M. *Grundriss der Sozialethik*, s. 477.)

¹⁸ לֹא תִגְנוֹב: Ex 20:15

¹⁹ לֹא תִחַמְדוּ: Ex 20:17

²⁰ Lahšie je ťave prejsť cez ucho ihly ako bohatému vojsť do kráľovstva Božieho. Lk 18:25

²¹ CHESTERTON, G. K. *Orthodoxy*, kap. 7 (Eternal Revolution)

2.3.2 BIBLICKÉ ODPOVEDE NA MATERIALIZMUS

Z vyššie povedaného je zrejmé, že napriek všetkým rizikám vlastníctva bohatstva ešte nemusí znamenať materialistický životný postoj. Nová zmluva vidí koreň materialistického problému v *žiadostivosti* (ἐπιθυμία Rim 7:7-8), v láske k peniazom,²² v namyslenosti a dúfaní v majetok,²³ v bezohľadnom hromadení bohatstva a v útlaku chudobných (Jak 2:6; 5:3). Toto nakoniec vedie k odpadnutiu od viery (1Tim 6:10), čo je vrchol tragédie bohatého človeka.

Hoci Nová zmluva pozná dobrovoľnú chudobu ako výraz nasledovania Krista, nie je to jej hlavná odpoveď na problém materializmu. Keďže materializmus nie je v prvom rade problém *množstva* vlastnených vecí, ale ide predovšetkým o problém *vzťahu* k majetku, aj jeho riešenie musí byť v prvom rade *vnútorné*. Vnútorné oslobodenie predpokladajú Ježišove výzvy "nebuť ustaraný" (μὴ μεριμνᾶτε), ale dôverovať, že nebeský Otec sa o svoje deti stará viac ako o kvety a vtáky (Lk 12:22-30). Apoštol Pavel v Prvom liste Korint'anom 7:30-31 vyzýva kresťanov slovami "...ktorí kupujú, ako by nič nemali, čo užívajú sveta, akoby neužívali." BULTMANN toto miesto výstižne komentuje slovami "dialektika zúčastnenia a vnútornej oddelenosti".²⁴ Celý tento postoj je závislý na eschatologickom očakávaní Kráľovstva Božieho, ako to plasticky vyjadruje List hebrejom 10:34 "...ste s radosťou znášali (μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε), keď vás obrali o majetok, lebo ste vedeli, že máte lepšiu a trvalejšiu postać."

Vnútorné oslobodenie je predpokladom zbožného a správneho použitia majetku. Oslobodenie od majetku Ježiš označuje veľmi silným slovom: *pohrdanie* (καταφρονήσις).²⁵ Toto pohrdanie však neznamená, že sa mamona nedá použiť na účely Kráľovstva Božieho (proti platónskemu dualizmu): "Robte si priateľov z nespravodlivej mamony, aby vás, keď sa raz pominie prijali do večných príbytkov (Lk 16:9). Alebo: "Predajte, čo máte a rozdajte ako almužnu! Urobte si mešce, ktoré sa nezoderú, nepominuteľný poklad v nebi, kde sa zlodej nedostane, a kde moľ nezničí (Lk 12:33).

Predpokladom správneho používania je vnútorná angažovanosť kresťanskej lásky ("To, čo je vo vnútri, rozdajte ako almužnu..." Lk 11:41), ktorej príkladom je vdova z Mk 12:43 a vyslovene o tom hovorí apoštol v Prvom liste Korint'anom 13:3 "A keby som rozdal všetok svoj majetok a lásku by som nemal, nič mi to neosoží."

IGNATIOS v liste diakonovi z Antiochie k tomu pridal aj požiadavku ortodoxného učenia:

"Každý, kto učí čokoľvek nad to, čo bolo prikázané, nech by bol akokoľvek chvályhodný, nech by mal zvyk pôstiť sa, nech by žil v sebazapieraní, nech by konal zázraky, nech by mal dar proroctva, nech je v tvojich očiach ako vlk v ovčom rúchu, ktorý pracuje na skaze oviec. Ak ktokoľvek zaprie kríž a hanbí sa za Kristovo utrpenie, nech je pre teba ako sám Nepriateľ Boží. Nech by dal všetok svoj majetok na nakŕmenie chudobných, nech by hory prenášal, nech by svoje telo vydal na upálenie, nech sa na neho pozerá ako na ohavnosť."²⁶

3. PRVOTNÁ CIRKEV DNEŠKU

Tu by mohla táto prednáška skončiť, ostáva však nezodpovedanou otázkou, ako je možné použiť odpovede prvotnej cirkvi v situácii dnešných materiálnych nárokov a dnešného materializmu. Sociálnu starostlivosť vzal na seba štát a moderný materializmus má niektoré rozmery, o ktorých sa v biblických časoch ľuďom ani nesnívalo.

3.1 ODPOVEĎ CIRKVI NA SÚČASNÚ CHUDOBU

3.1.1 PROBLÉM FILOZOFICKÝCH VPLYVOV

V post-biblických časoch sa cirkev dostala pod vplyv platonistického dualizmu a materiálna pomoc dostala charakter záslužného asketického činu, ktorý mohol znamenať postup v cirkevnej kariére. Na siedmom ekumenickom koncile sa objavil takýto záznam: "...tí, ktorí pre svoje veľké výdavky na

²² ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία 1 Tim 6:10

²³ Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέσαι ἐπὶ πλοῦτου ἀδηλότητι 1Tim 6:17

²⁴ BULTMANN, R. *Primitive Christianity*, s. 207.

²⁵ οὐδεὶς δύναται δυεῖς κυρίως δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐστὶν, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. Mat 6:24

²⁶ IGNATIOS *List Herovi, diakonovi Antiochijskému*.

cirkevné zbory a na chudobných boli bez simonie pozdvihnutí do kňazského stavu ako odmena a uznanie ich dobročinnosti, sú teraz na to namyslení a zhadzujú iných kňazov, ktorí neboli schopní alebo nechceli zakladať také základiny a podobné veci."²⁷

Oveľa neskorší marxizmus postavil do centra nie asketické *vzdávanie sa*, ale akési eschatologické *vyvlastňovanie* bohatých. Cirkev dnes preto nie je pod tlakom platonistického vyzdvihovania *dávajúcich*, ale pod tlakom marxistického pohľadu na *prijímajúcich*, ktorých sebachápanie je ďaleko od chudobných pokorných zbožných Starej zmluvy! To isteže neznamená, že sociálna pomoc nemá fungovať, ale to, že je nutné k nej niečo *povedať*. Konanie musí ísť ruka v ruku so zvestovaním.

Dejinná skúsenosť kresťanskej cirkvi hovorí, že odpoveď na materiálne potreby nemôže byť založená na princípe *aby nemal dávajúci* (platonizmus), ani na princípe *aby mal prijímajúci* (marxizmus). Cieľom sa musí stať *ďakovanie oboch Bohu*, ktorý je darcom všetkého pre všetkých. Toto je možné dosiahnuť jedine interpretáciou sociálnej pomoci Slovom Božím. Nároky na sociálnu pomoc sú nepomerne väčšie a vďačnosť je zas nepomerne menšia. Kresťanská odpoveď na materiálne potreby musí *oslovovať* činom aj slovom zároveň.

3.1.2 PROBLÉM GLOBALIZÁCIE

Súčasnú rozdelenie sveta na bohatý sever a chudobný juh znamená, že my kresťania na severnej pologuli, sa musíme dívať ako na blížnych nielen na ľudí v rámci svojho národa, ale pokiaľ je to možné, aj cez hranice. Úlohou národných a nadnárodných cirkevných organizácií je pripomínať kresťanom na bohatom severe, čo je skutočná chudoba a zmeniť to, čo konštatuje SIDER vo svojej knihe "Súčasnú ekonomickú vzťahy v celosvetovom tele Kristovom sú nebiblické, hriechne a sú prekážkou evanjelizácie a znesvätením tela a krvi Ježiša Krista."²⁸ Aj tu vidím úlohu predovšetkým slova, ktoré oslovuje cirkev.

3.2 ODPOVEĎ CIRKVI NA SÚČASNÝ MATERIALIZMUS

3.2.1 PROBLÉM TRANSCENDENCIE

Zdá sa, že naším bezprostrednejším problémom je materializmus ako *mýtus o šťastí*, ako trblietavá fatamorgána, za ktorou sa človek ženie, ale nikdy k nej nemôže dôjsť. Jeden analytik napísal: "Najväčší zápas týchto úpadkových rokov... nie je za ekonomické záujmy ani za politické preferencie, dokonca ani o mysle - nie v samej podstate veci. Skutočný zápas sa vedie v diskutabilnej krajine ľudskej *predstavivosti*. Predstavivosť vládne svetu."²⁹ Predstavivosť moderného človeka je vlastne hedonizmus transformovaný do transcencie nenapadnuteľnej viery. Takýto materializmus bez obalu porovnáva zážitky pri kúpe a použití nejakého tovaru so zážitkom sexuálnej intimity, alebo zážitkom náboženskej viery. SCHULZE tento proces charakterizuje nasledovne: "V hedonisticko-estetickom chápaní sveta sa svet ponúka ako kozmetický objekt. Neschopnosti zmeniť zmýšľanie o realite, prípadne veľkej námahe, čo by to vyžadovalo, zodpovedá na druhej strane stupňovateľnosť a rafinovateľnosť komercializácie potrieb ako aj možností tvorenia potrieb. Takže sa tu celkom dobre žije, hoci neriešené problémy ostávajú nevyriešené. Povrchové symboly systému sú:

- čistiace prostriedky - a ich dokázateľná účinnosť
- domáce prístroje: umývačky riadu, práčky, televízory
- krajšie bývanie: nábytok, rodinný dom, druhý byt
- dovolenka, obytný prívos, letecké zájazdy
- móda
- zábavný priemysel: show, ilustrované časopisy, spoločenské klebety
- flirtovanie, sex bez rizika atď

...Už dávno tu nejde o zvecnenie sveta (GOGARTEN) ani o odmytologizovanie (BULTMANN). Oveľa viac ide o novú ideológiu, o novú pseudorealitu, o novú irrealitu sveta zdania (*Irrealität einer Scheinwelt*), o 'techniku a vedu ako ideológiu'.³⁰

²⁷ The Canons of the Holy and Ecumenical Seventh Council

²⁸ SIDER, R. J. *Rich Christians in an Age of Hunger*, s. 99.

²⁹ KIRK, R. *The Wise Men Know What Wicked Things Are Written on the Sky*, in COLSON, C.: *Against the Night*, s. 171.

³⁰ SCHULZE, H. *Theologische Sozialethik*, s.283.

3.2.2 PROBLÉM OTUPENOSTI ZMYSLOV

Keďže kvalita zážitku vlastníctva je krátkodobá a nijako nemôže nahradiť hĺbku náboženských ani medziľudských vzťahov, materializmus vedie k nenásytnosti. Parodovaním názvu "Nový zákon" HUXLEY nazval komerčné katalógy "Najnovším zákonom" modernej spoločnosti. Bohatý materialista biblických čias sa mohol obklopiť drahými vecami a možno otrokmi. Moderný materialista môže zásluhou masovej výroby neustále naháňať nové a lepšie veci a pomocou technických pomôcok vytvárať virtuálnu realitu, ktorá otupuje zmysel pre realitu skutočnú.

3.2.3 PROBLÉM MÝTU EKONOMICKEJ NEVYHNUTNOSTI

Moderný materializmus bráni svoje pozície odvolaním na ekonomické zákony, ktoré majú status fyzikálnych zákonov, aj keď sú výrazom ľudského sebeckva a hrabivosti. "Ak sa jazyk nedá použiť na tento účel (kritiky materializmu), čo iné nám umožní uskutočniť túto úlohu, bez ktorej ľudské bytosti nemajú veľký význam? Dnes sa samozrejme táto úloha zdá zanedbateľnou v porovnaní s dôležitosťou výroby chladničiek alebo rafinácie ropy. Ak sa niekto pokúsi vzpriečiť pomocou slov, je považovaný za iluzionistu."³¹

Slovo je ešte stále mocný nástroj cirkvi. Odkaz prvotnej cirkvi je, že sa aj dnešná cirkev musí spoliehať na Božie slovo.

³¹ ELLUL, J. *The Humiliation of the Word*, s. 34.